

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน และเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งได้ทำการ ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนพื้นฐานความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรทั่วไป
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.2 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.4 วิธีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. บริบทโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง
 - 3.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
 - 3.2 ข้อมูลโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง
4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การพัฒนาหลักสูตรทั่วไป

หลักสูตรถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2546: 5-9) ได้รวบรวมความหมายของหลักสูตรจาก

นักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน อาทิ กู๊ด(Good) แทนเนอร์ และแทนเนอร์ (Tanner&Tanner) ทาบา (Taba) คอลลี (Doll) และคาสเวล และแคมเบล (Caswell & Cambell) โอลิเวอร์ (Oliver) บีแชมพ์ (Beauchamp) โดยประมวลออกเป็นคำพูดได้ใหม่ว่า หลักสูตร คือกรอบหรือแนวทางที่จะนำมาใช้ในการสอน การอบรม และการฝึกงาน นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่าน เช่น สุมิตร คุณากร (2523: 2) วิชัย คีตสระ (2535: 19) และธำรง บัวศรี (2542: 4) รัตนะ บัวสนธิ์ (2546: 322) ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อย อย่างไรก็ตามเมื่อประมวลความหมายทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร คือกรอบหรือแนวความคิดที่เป็นทั้งความรู้ และประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการสอน โดยโรงเรียนจะจัดเป็นขั้นตอนของแผนปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ณ ช่วงเวลานั้น

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และความมุ่งหมายของหลักสูตร วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541: 51) รัตนะ บัวสนธิ์ (2546: 331) และปราณี สังขะตะวรรณ (2546: 466) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสมบูรณ์มากขึ้น และ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยที่วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541: 51) กล่าวว่า การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่นี้จะต้องไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน หรือมีความแตกต่างไปจากหลักสูตรเดิมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542: 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือ สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรยังมีความหมายครอบคลุมทั้งในด้านการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงคุณภาพหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ

เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับบริบทหลาย ๆ ด้าน มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ แนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายแนวทาง เช่น

ฮิลดา ทาบา (Hilda Taba อ้างถึงใน อุดม เชยกิจวงศ์ 2545: 11) ได้แบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็น 7 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 วิจัยความต้องการ สำรวจสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม และผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ โดยกำหนดให้ชัดเจนหลังการวิจัยความต้องการแล้ว

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดประสงค์ วย ความสามารถของผู้เรียน

ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหาสาระ การจัดเนื้อหาที่คัดเลือกแล้ว โดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระ ความต่อเนื่องและความสามารถของผู้เรียน

ขั้นที่ 7 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล โดยกำหนดว่าจะประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

สังัด อุทรานันท์ (2532: 38) ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้ใช้แนวคิดนี้มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ทั้ง 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ความต้องการของสังคมและผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่กระทำหลังจากได้วิเคราะห์และทราบถึงสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่างๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหา และสนองความต้องการที่ได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะนำมาจัดไว้ในหลักสูตร จะต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองถึงความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดผลประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่าจะวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการมุ่งที่จะศึกษาหาจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไข และปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้ หลังจากที่ได้นำไปทดลองใช้แล้วก็ควรที่จะประเมินการใช้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมสอดคล้อง และมีจุดใดบ้างที่ควรจะได้รับการปรับปรุงและแก้ไขบ้าง

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ หลังจากที่ได้รับการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่ามีส่วนบกพร่องหรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขจึงดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อน ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 28-33) กล่าวว่าขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรประกอบไปด้วย (1) กำหนดวิสัยทัศน์ (2) การจัดทำหลักสูตร (3) การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค (4) การออกแบบการเรียนการสอน (5) การกำหนดเวลาเรียน และหน่วยการเรียนรู้และได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค นำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาค
2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ด้วยการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ตลอดจนมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน
3. กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต ให้กับสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐาน และสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้น โดยกำหนดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา นำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิต มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยกำหนดให้ประกอบไปด้วย ชื่อวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ
5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ นำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการ โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้
6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้สอน

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545: 12) และปราณี สังขะตะวรรณ (2546: 466) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าโดยภาพรวมแล้วการพัฒนาหลักสูตร ควรจะประกอบด้วยขั้นตอนคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การสำรวจความต้องการของผู้เรียน และสังคม
2. การกำหนดวัตถุประสงค์
3. การกำหนดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้
6. การปรับปรุงหลักสูตร

ในการทำงานเกี่ยวกับหลักสูตร ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการชี้ถึงความสำคัญหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด คือทำให้หลักสูตรบรรลุจุดหมาย เพราะจะเป็นผู้วางแผนการดำเนินการในเรื่องการนำตัวหลักสูตร แผนการสอน และคู่มือในรูปแบบต่าง ๆ มาจัดเป็นกิจกรรม เพื่อให้เกิดประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นคุณภาพของครูจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดหมายของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรที่ดีนั้นผู้พัฒนาควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ในหลายด้าน เช่น ด้านเนื้อหาวิชา เทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความต้องการของบุคคลเพื่อจัดให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร และสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ เพื่อตนเองและท้องถิ่น โดยจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกฝนทักษะกระบวนการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดค้น หาทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับปัญหาของตนมากที่สุด โดยนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าไปประยุกต์ใช้หรือฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามและความหมายของ “ท้องถิ่น” และ “หลักสูตรท้องถิ่น” ดังนี้

คำว่า “ท้องถิ่น” ที่กล่าวถึงในหลักสูตร ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542: 124) กล่าวว่า ท้องถิ่น หมายถึง เขตหรือพื้นที่ที่สถาบัน องค์การ องค์กร สถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ ตำบล กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และห้องเรียน

รัตน์ บัวสนธิ์ (2546: 234) กล่าวว่า ท้องถิ่นมีความหมายถึงสองส่วนประกอบกันคือ คน และขอบเขตพื้นที่ใดเฉพาะพื้นที่หนึ่งทีคนหรือกลุ่มคนนั้นอาศัยอยู่ ตั้งแต่ภาค เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้านชุมชนหนึ่งๆ เป็นต้นไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549:3) กล่าวว่า “ท้องถิ่น” หมายถึง บริเวณสถานที่รวมทั้งสภาพแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม ที่ผู้เรียนส่วนมากมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับ ชุมชนมาตั้งแต่กำเนิด มีขอบข่ายครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภูมิภาคของท้องถิ่นนั้นๆ

กล่าวโดยสรุปท้องถิ่น หมายถึง กลุ่มคน ขอบเขตพื้นที่ หรือชุมชนเฉพาะที่ใดที่หนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

คำว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” มีนักการศึกษาหลายท่าน อาทิ ลำลี รักสุทธิ (2544: 11) และรัตน์ บัวสนธิ์ (2546: 322) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นคล้ายๆกันว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ข้อมูล ประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่หน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นร่วมกันจัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นนั้นๆ

อุทุมพร จามรมาน (2545: 6) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัจจุบัน ความต้องการ ปัญหา ตลอดจนอนาคตของท้องถิ่นมาผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้

ปราณี สังขะตะวรรณ (2546: 144) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง เนื้อหาสาระ และมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ หลักสูตรท้องถิ่นแบ่งได้ เป็น 2 ลักษณะ คือหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อ ผู้เรียนในท้องถิ่นทุกเพศทุกวัย และหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเสริมหลักสูตรกลางโดยอาจจัดเป็นวิชา อิสระที่ให้เลือกเรียน หรือไม่อาจจัดเป็นรายวิชาแต่จัดเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ผู้สอน สามารถดัดแปลงเนื้อหาที่กำหนดจากส่วนกลางมาประยุกต์โดยนำเอาสาระ ทรัพยากร เทคนิควิธี ของท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

พิสมัย ถิระแก้ว (ม.ป.ป.: 107 อ้างถึงในอุดม เชยกิจวงศ์ 2545: 5) มีความเห็นสอดคล้อง กันว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึงรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่าง

กัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเองเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคม ให้ดียิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549: 3) กล่าวว่า สารการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศรวมทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอด พัฒนาในชุมชน และสังคมอื่นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพื่อจะนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นตนเอง

สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ ความรู้ในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ที่หน่วยงาน และบุคคลร่วมกันจัดขึ้น เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในท้องถิ่นนั้นๆ

2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สุมิตร คุณากร (2523: 15) ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (2543: 23) และ รัตนะ บัวสนธ์ (2546: 234) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การขยายและปรับปรุงหลักสูตรระดับชาติ คำว่า “การขยาย” หมายถึง การนำเอาทั้งจุดหมายและเนื้อหาขยายความ คือ ขยายออกจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ขยายเนื้อหาเพิ่มขึ้น มีรายละเอียดที่ครูนำไปสอนได้ ส่วน “ปรับ” ก็คือการนำเอาจุดหมายและเนื้อหาวิชามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์ และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา หรือ จัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ในกรณีที่เป็นความจำเป็นของท้องถิ่น ที่หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทไม่ได้กำหนดไว้ ส่วนวิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 3) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สารการเรียนรู้จะสอดคล้อง สัมพันธ์กับท้องถิ่น สกต อุทรานนท์ (2532: 312) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือการปรับหลักสูตรระดับกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น และการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นเสริมหลักสูตรกลาง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ก็คือการปรับ การขยาย หรือ การเพิ่มจากหลักสูตรแกนกลาง หรือแม้แต่การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก และความผูกพันกับท้องถิ่น

2.2 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 81 ที่ว่า “พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ” และในหมวดที่ 4 หน้าที่ของชาวไทย มาตรา 69 ที่ว่า “บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 27 วรรคที่ 2 มีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา ในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ”

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ได้มีแนวนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ โดยพัฒนาหลักสูตร ให้สามารถเสริมสร้างบูรณาการของทั้งความรู้ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลกจัดทำหลักสูตร โดยศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้สาระของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และแนวนโยบายการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความได้เปรียบของชุมชนท้องถิ่นเกิดความรัก ผูกพัน และหวงแหนชุมชน ให้มีการบูรณาการเนื้อหา และวิธีการสอนอย่างเหมาะสม มีการใช้สื่อ และริเริ่มสร้างสื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มีข้อกำหนดซึ่งเป็นแนวดำเนินการที่เกี่ยวกับท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนว่า ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นรวมทั้งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย นอกจากนี้ อุดม เชยทิวส์ (2545: 7) ยังกล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นสามารถตอบสนองการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตามสภาพปัญหาที่เป็นจริง
2. หลักสูตรท้องถิ่นสามารถตอบสนองความหลากหลายของปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับเพศ วัย มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด และทักษะ เน้น

กระบวนการสอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้อย่างเหมาะสม

3. ทำให้การเรียนมีความหมายต่อชีวิตจริง และผู้เรียนสามารถประยุกต์ไปใช้ได้ในชีวิต สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริงและมุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ ไม่แยกส่วน ไม่ตัดตอน เป็นท่อนๆของกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมทางวิชาการ โดยผู้เรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการชี้แนะของผู้สอนอันจะนำไปสู่การคิดเป็น โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในสังคมของตนเอง และวิชาการอย่างเหมาะสม

4. หลักสูตรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ เพื่อที่จะมาใช้เป็นข้อมูล ในการแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองในวันข้างหน้า รวมทั้งวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสมกับชีวิตของตนเอง

5. หลักสูตรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นภูมิปัญญาเบื้องต้น และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริงและการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน

6. ส่งเสริมความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคมในด้านศีลธรรม จริยธรรม การดำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตย การร่วมรักษาสังแวดล้อม ก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อมั่น ภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชนและชาติ

7. สามารถพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

หลักสูตรเป็นเครื่องมือใช้ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือเป็นกระบวนการจัดเกลาทางสังคม ทำหน้าที่พัฒนาคน เพื่อให้มีศักยภาพ หรือมีคุณสมบัติเป็นไปตามทิศทางการพัฒนาประเทศ (รัตนะ บัวสนธ์ 2546: 327) เช่นเดียวกับ สุมิตร คุณากร (2523: 10) และธำรง บัวศรี (2542: 10) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ใช้ชี้ทิศทางของการศึกษา เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์ เป็นเครื่องมือใช้ในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติไปสู่แผนปฏิบัติในระดับโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือหัวใจของการศึกษาเลยทีเดียว

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรแกนกลางที่ผู้เรียนทุกคนในประเทศต้องเรียน การแทรกเนื้อหาท้องถิ่นในการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามที่ประเทศต้องการแล้ว ยังมีความรู้ความสามารถที่แต่ละท้องถิ่น

ต้องการอีกด้วย และการที่ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของเขา ผู้เรียนก็จะรู้จักท้องถิ่น เข้าใจท้องถิ่น และรักท้องถิ่น (อุทุมพร จามรมาน 2545: 6)

รวมความได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท มีความสำคัญยิ่งที่จะต้องพัฒนาขึ้น เพราะหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความประสงค์ของการศึกษาของชาติ ไปสู่แผนปฏิบัติระดับโรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะช่วยสนองตอบต่อความต้องการของบุคคล และผู้เรียนในท้องถิ่น ปลุกฝังความรู้ความเข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าของท้องถิ่น มีความสอดคล้องเหมาะสมในการนำไปใช้กับสภาพท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น

องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นเหมือนกับองค์ประกอบของหลักสูตร โดยทั่วไป ซึ่งธารง บัวศรี (2542: 8) กล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร คือ ผลโดยรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร คือ ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชา
4. จุดประสงค์ของวิชา คือ ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนวิชานั้นแล้ว
5. เนื้อหา คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ ความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะ และความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
7. ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ คือ วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้
8. การประเมินผล คือ การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และหลักสูตร
9. วัสดุสื่อหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ คือ เอกสารสิ่งพิมพ์ วัตถุทัศน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2544: 1-58) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย ความนำ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตร

การจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สารและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพครู และการกำกับติดตามและการประเมิน

สุนทร บำเรอราช (2536: 49-50) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ส่วนเสริมให้โครงสร้างหลักสูตรมีความสมบูรณ์ ซายส์ (Zais 1976: 439 อ้างถึงในสุนทร บำเรอราช 2536: 47) และปราณี สังขะตะวรรณ (2546: 93) กล่าวว่า โครงสร้างของหลักสูตรมี 4 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ (1) จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ (2) เนื้อหา (3) กิจกรรมการเรียนการสอน และ (4) การประเมินผล โดยโครงสร้างทั้ง 4 นี้จะมีการเชื่อมโยงกันทุกส่วน สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตรที่เป็นตัวเสริมให้โครงสร้างหลักสูตรมีความสมบูรณ์นั้น ประกอบไปด้วย

1. เอกสารหลักสูตร
2. คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม
3. ระบบการประเมินผลการศึกษา
4. ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร
5. กิจกรรม และการจัดประสบการณ์
6. สื่อการสอน และอุปกรณ์การสอน

นอกจากนี้ อาจเพิ่มเติมองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้เอกสารหลักสูตรมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เช่น เกณฑ์การวัดและประเมินผล ลักษณะผู้เรียน การจัดการเกี่ยวกับความแตกต่างของผู้เรียน รายละเอียดในการปฏิบัติ การทดลองหลักสูตร เป็นต้น

ด้านการจัดองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น (ปราณี สังขะตะวรรณ 2546: 100) กล่าวว่า การจัดองค์ประกอบทั้ง 4 มักจะเรียงลำดับก่อนหลังดังนี้

1. การจัดจุดหมายปลายทางและวัตถุประสงค์

การกำหนดจุดหมายปลายทางและวัตถุประสงค์ ต้องกำหนดให้มีความถูกต้อง ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แนวคิดทางปรัชญา จิตวิทยาและองค์ความรู้ต่างๆ เขียนเพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรเห็นภาพรวมในสิ่งที่จะเกิดกับผู้เรียนหลังจบหลักสูตร ซึ่งอุดม เชยกิจวงศ์ (2545: 20) กล่าวว่าจุดหมายปลายทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เกิดปัญญาหรือเกิดการเรียนรู้ มีดังนี้

1.1 การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Learning to learn) เป้าหมายมุ่งการเรียนรู้สภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และการปรับปรุงอย่างลึกซึ้งคือ ให้รู้และเข้าใจอย่างกระจ่างกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ตนเองได้

1.2 การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติจริง (Learning to work) เป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้ในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการปฏิบัติจริง จนเกิดความชำนาญ และสามารถปฏิบัติได้ในทุกสถานการณ์

1.3 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ (Learning to be) เป้าหมายที่มุ่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่งอกงาม ปรับปรุงบุคลิกภาพอย่างมั่นใจ เน้นการมีเหตุผลและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางด้วยความคิดของตนเอง

1.4 การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) เป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้เพื่อเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการมีความเชื่อและตระหนักว่า มนุษย์ทุกคนต้องร่วมมือกัน พึ่งพาอาศัยกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

2. การจัดเนื้อหา

การจัดเนื้อหาควรมีขอบเขตสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซายส์ (Zias 1976: 343 อ้างถึงในปราณี สังฆะตวรรรณ 2546: 102) ได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ 4 ประการ คือ (1) ความสำคัญ (2) ประโยชน์และความจำเป็น (3) ความน่าสนใจ และ (4) ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ อุทุมพร จามรมาน (2545: 6-7) กล่าวว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นนั้น แยกได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) เนื้อหาสาระเกี่ยวกับทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจของท้องถิ่น (2) เนื้อหาสาระเกี่ยวกับจุดเด่นของท้องถิ่นที่ผู้เรียนควรทราบ เพื่อให้เกิดความภูมิใจ (3) เนื้อหาที่เกี่ยวกับนโยบาย วิสัยทัศน์ของท้องถิ่นและ (4) เนื้อหาที่เกี่ยวกับนโยบายของประเทศที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธา จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา ต่อเนื่องตลอดชีวิต เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของการเรียนรู้ควรนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติจริงในชีวิตได้ และควรให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้รูปแบบและเทคนิควิธีการที่หลากหลาย

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545: 44) กล่าวว่าผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการหลักสูตรท้องถิ่น ควรตระหนักในประเด็น (1) ควรต้องแปลงสภาพจากโรงเรียนและห้องเรียนมาเป็นศูนย์ส่งเสริมความรู้ (2) ครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง แสวงหาข้อมูลวิชาการต่างๆ ก่อนการเรียน และ (3) บทเรียนควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละ

คนที่แตกต่างกัน เน้นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับชีวิตจริงและชีวิตการทำงาน
คำนึงถึงบริบทแวดล้อมทั้งในส่วนที่เป็นโลกาภิวัตน์ และท้องถิ่นหรือสังคมชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

4. การจัดการประเมินผล

การออกแบบวิธีการประเมินผลขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งต้องสัมพันธ์กัน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (จาก <http://www.mc41.com> Retrieved
January 20, 2007) ได้ทำการวิจัยในประเด็น “การศึกษากับชุมชน” และได้ข้อสรุปที่แตกต่าง
ออกไปว่า หลักสูตรที่ท้องถิ่นร่วมคิดร่วมทำกำหนดขึ้นมา จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลัก 3 ส่วน ซึ่งไม่
สามารถแยกออกจากกันได้คือ โรงเรียน ชุมชนและเด็ก โดยคน 3 กลุ่มจะต้องร่วมกันกำหนดเนื้อหา
ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และเป็นชุดวิชาที่เล็กๆ ต้องการเรียนมากกว่าถูก
บังคับให้เรียน

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบไปด้วย หลักการเหตุผล
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาสาระ เวลาเรียน แนวดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
และการประเมินผล ซึ่งควรมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่นด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะนำองค์ประกอบเหล่านี้เป็น
แนวในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีต่อไป

2.4 วิธีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปรับใช้ในการ
ดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ โดยคำนึงถึงพื้นฐานวัฒนธรรม ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับ
สิ่งแวดล้อม หรือปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับตน สร้างความกลมกลืนระหว่างสิ่งแวดล้อมกับ
ตน ซึ่งทำให้มีชีวิตที่เป็นสุข มีนักวิชาการหลายท่าน อาทิ ปรานี สังขะตะวรรณ และ
พัชรา ทวีวงศ์ ณ อยุธยา (2535: 79) กล่าวว่า การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทำได้ 2 ลักษณะ คือ
(1) ปรับจากหลักสูตรที่มีอยู่เดิม เนื่องจากล้าสมัยทั้งวิชาการ เทคโนโลยี รวมทั้งไม่เหมาะสมกับ
สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และ (2) สร้างหลักสูตรสำหรับท้องถิ่นขึ้นมาใหม่เพื่อจะ
พัฒนาบุคคลและสังคมในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ลำลี รักสุทธิ (2544: 39-57) ที่กล่าวว่าการ
ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสามารถทำได้ในลักษณะต่างๆ กัน ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม โดยไม่ทำให้จุดประสงค์
การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท
2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยลดหรือเพิ่มเติม
รายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อ หรือขยายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของกลุ่มสาระโดยไม่ให้หัวข้อ
หรือขยายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเปลี่ยนแปลงไป

3. ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการปรับปรุงเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหา และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. จัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือ เอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่นๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น

5. จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นด้วยการจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในเอกสารหลักสูตรแม่บท

รัตนะ บัวสนธิ์ (2546: 331) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะได้แก่ (1) การปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง (2) การพัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อยเพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลาง (3) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ รุกก์ (Rugg) (Saylor and Alexander.1974: 8-9 อ้างถึงใน วิชัย ดิสสระ 2535: 31) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีงานที่ต้องทำสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณา และกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นของหลักสูตรอย่างชัดเจน
2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน และวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกเนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน เขียน ทำแบบฝึกหัดกิจกรรมทั้งใน และนอกห้องเรียน
3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับผู้เรียน

รวมความได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทำได้หลายลักษณะ เช่น ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับรายละเอียดเนื้อหา จัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่ หรือจัดทำเป็นหลักสูตรเฉพาะกิจสำหรับท้องถิ่นนั้นๆ โดยจะต้องวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่นว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศต่างๆ มาประกอบการพิจารณา เมื่อผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกมาแล้ว จึงลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าว

2.5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล และสังคมในท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาของสังคม หรือสร้างขึ้นตามนโยบายของหน่วยงานนั้น นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ดังนี้

ปราณี สังขตะวรรณ และ พัชรา ทวีวงศ์ ณ อยุธยา (2534: 76) กล่าวว่า ขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย การสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลและสังคมในท้องถิ่น การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น การเลือกเนื้อหาสาระ การเลือกสื่อและการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การเขียนเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น การแนะนำบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการปรับปรุงการใช้หลักสูตรท้องถิ่น สอดคล้องกับจิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์ (อ้างถึงในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544: 28) ซึ่งได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 12 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำหลักสูตร โดยผู้บริหารโรงเรียนคัดเลือกครูศึกษานิเทศก์ นักวิชาการในท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นคณะทำงานเพื่อร่างหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องทำการศึกษาสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้หลักสูตรนั้นๆ เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยรวบรวมข้อมูลจากคนในท้องถิ่นด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบสอบถาม การสังเกต ฯลฯ สำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของผู้เรียน ศึกษาองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดบ้างที่ท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ นอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนด้วยว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อนอะไรบ้าง เพื่อนำไปปรับปรุงให้โรงเรียนมีความพร้อมมากที่สุด และสามารถนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร คณะทำงานจะต้องศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน จากนั้นกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้นๆ ที่สำคัญคือ จะต้องเป็นจุดประสงค์ที่สามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 กำหนดเนื้อหา เป็นการนำจุดประสงค์จากขั้นที่ 3 มาวิเคราะห์ และกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้างๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชานั้นๆ จากนั้นจึงแยกออกเป็นเนื้อหาย่อย ซึ่งในส่วนนี้สามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น และผู้เรียนได้ ตลอดจนมีความต่อเนื่องกับรายวิชาในขั้นต้น และรายวิชาต่างๆ

ขั้นที่ 5 กำหนดกิจกรรม พิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้อ กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นที่ 6 กำหนดคาบการเรียน ถ้ารายวิชาที่จัดทำได้กำหนดให้เป็นวิชาบังคับเลือก

คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรี สามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ความสัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่เนื้อหาอาจจัดทำเป็นหลายวิชา และอาจมีได้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล คณะที่ทำงานควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อผู้นำไปใช้จะได้ทำการวัดและประเมินผลได้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร สิ่งที่ควรระบุคือรายวิชาที่สร้างขึ้นจะมีการวัดและประเมินผลแบบใด ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และ/หรือเมื่อจบหลักสูตร ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดผลอะไร ใช้เกณฑ์ใดในการประเมินผล

ขั้นที่ 8 จัดทำเอกสารหลักสูตร หลังจากจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชาใหม่แล้ว ควรจะต้องจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสือต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 9 ตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร คณะทำงานควรจะพิจารณาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ฯลฯ มีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร วัสดุหลักสูตร เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอนต่างๆ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเพียงใด หากพบข้อบกพร่องหรือปัญหา จะทำการแก้ไข จากนั้นคณะทำงานจึงคัดเลือกกลุ่มทดลอง และกำหนดวิธีการประเมินผล เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นใหม่ และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่อย่างไร ในการทดลองใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องเตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการใช้หลักสูตรเสียก่อน จากนั้นจึงทดลองให้ครูนำไปใช้ในชั้นเรียน โดยมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

ขั้นที่ 10 เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อตรวจสอบคุณภาพ และแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วจะต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เขียนตามแบบฟอร์มที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แล้วเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นเพื่อขออนุมัติใช้หลักสูตร โดยกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้ประกาศใช้หรือเผยแพร่การใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 11 นำหลักสูตรไปใช้ ขณะรอการอนุมัติใช้หลักสูตรคณะทำงานจะต้องทำการวางแผนใช้หลักสูตรโดยเตรียมการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร โดยควรจัดในรูปการประชุมเชิงปฏิบัติการ และเมื่อการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ได้รับมอบหมายจะต้อง

นิเทศติดตามผลของการใช้หลักสูตรของครูด้วย เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 12 ประเมินผลหลักสูตร หลังจากครูนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนควรจัดให้มีการพิจารณาถึงคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ต้องปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด หรือควรจะยกเลิกไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549: 10-13) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับสถานศึกษาควรปฏิบัติดังนี้ (1) ควรดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยครู ผู้บริหาร ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ (2) วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของเขตพื้นที่การศึกษา (3) ศึกษา/วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา (4) ศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน และ(5) จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา ซึ่งอาจดำเนินการในรูปการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริมหรือบูรณาการ ครูผู้สอนควรประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

ธวัชชัย ชัยจิรฉายกุล (2546: 30) กล่าวว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดหมาย โดยอาศัยความรู้ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ปรัชญา การศึกษา จิตวิทยา พฤติกรรมการเรียนรู้ และองค์ความรู้ต่างๆที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของจุดหมาย
2. กำหนดเนื้อหาของหลักสูตร ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และจุดหมายหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้ จัดกิจกรรมและประสบการณ์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด และประเมินผลการเรียนรู้
4. การประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจุดอ่อน ข้อบกพร่อง และปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางและข้อคิด ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้สอดคล้องเหมาะสม
5. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และได้จัดทำบทบาทหน้าที่เพื่อให้ครูและโรงเรียนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ตามขั้นตอน ดังนี้ (จาก http://www.moe.go.th/main2/article/duty_dare.htm Retrieved January 19, 2007)

1. การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การจัดทำข้อมูลท้องถิ่นในด้านอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และความพร้อมของโรงเรียนในด้านต่างๆ ทั้งด้านอาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2. การกำหนดความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น หมายถึง การสำรวจ ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ อาชีพ การสาธารณสุข โภค ตาม แผนการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำมากำหนดความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพัฒนาหลักสูตร ให้สนองความต้องการของท้องถิ่น

3. การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึง การกำหนด จุดประสงค์การเรียนรู้ให้สามารถสนองตอบความต้องการ และความจำเป็นของท้องถิ่น สอดคล้อง กับสภาพชีวิตจริงของชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา หมายถึง การจัดทำเนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอน การใช้คู่มือ การใช้สื่อการสอน และแนวการวัดผลประเมินผลในรายวิชา เนื้อหา กิจกรรม หรือสื่อการสอนที่ปรับปรุงขึ้นมาใหม่ หรือจัดทำเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้สามารถนำไปใช้จัดการ เรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

5. การจัดทำแผนการสอน คู่มือครูและสื่อ หมายถึง การจัดทำเอกสารการสอน สื่อการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ เพื่อช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละ รายวิชา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดทั้งสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น

6. การประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนา หมายถึง การนำหลักสูตรท้องถิ่นไป ทดลองใช้ การนิเทศติดตามผลการใช้และการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์เหมาะสมกับ สภาพท้องถิ่น ทั้งในด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อต่างๆ และการวัดประเมินผล

นอกจากนี้ ยังมีผู้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะของ หลักสูตรออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (จาก http://www.sobkroo.com/cr_1.htm Retrieved November 13, 2006)

ลักษณะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสภาพปัญหา และความต้องการของ ชุมชน

หลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นหลักสูตรที่สร้างจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หรือชุมชน เป็นหลักสูตรเฉพาะที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในท้องถิ่น จะเป็นทางด้านอาชีพหรือสามัญ

หรือปรับจากหลักสูตรที่มีอยู่ก็ได้ แต่ต้องเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และเป็นปัจจุบัน ทันสมัยอยู่เสมอ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ ประกอบด้วย

1. การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน
2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของผู้เรียน
3. การเขียนแผนการสอน
4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. การประเมินผล

อุดม เชยทิวส์ (2545: 19) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน สามารถพัฒนาได้หลายวิธี ดังนี้

1. จากปัญหาของผู้เรียนและวิถีชีวิตของผู้เรียนขณะนั้น
2. จากสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาข้อมูลความเป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่นควรมีการสำรวจสภาพปัญหาชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและให้เนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่นเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ
3. จากสภาพวิกฤตทางสังคมในปัจจุบัน สภาพวิกฤตทางสังคมหรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาวะปัจจุบันอย่างเร่งด่วน และมีความรีบเร่งในการแก้ไขให้หมด และเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
4. จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ของชุมชน รวบรวมศาสตร์สาขาต่างๆ เป็นความรู้ที่ควรได้รับการเผยแพร่ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นนั้นๆ
5. จากหลักสูตรแกนกลาง โดยครูต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน พิจารณาเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และสื่อ ปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยการสอนแบบบูรณาการ

ลักษณะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลางซึ่งมีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง และวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน
2. การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหา และความต้องการที่ส่งผลต่อผู้เรียน
3. การเขียนแผนการสอน
4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. การประเมินผล

ลักษณะที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากภูมิปัญญา (อุดม เชยทิวส์ 2545: 30-31)

ภูมิปัญญาไทยมีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นศาสตร์ที่บรรพบุรุษได้ค้นคว้าทดลอง และนำมาใช้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแต่ละท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพมาเป็นเวลานาน สมควรมานำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อการศึกษาและสืบทอดต่อไป การพัฒนาหลักสูตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
2. ตั้งคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยนักพัฒนาหลักสูตร ครู ผู้รู้ ผู้เรียน สมาชิกในชุมชน
3. ประชุมคณะทำงาน เพื่อกำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล
4. เขียนแผนการสอนตามขั้นตอน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคือ การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และในการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร และจากการที่ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรหลายรูปแบบที่นักวิชาการด้านหลักสูตรหลายท่านได้เสนอไว้ข้างต้น เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองชีวิตจริงในปัจจุบัน นำไปสู่การเตรียมอนาคต รวมทั้งเข้าใจในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา จึงต้องมีการทำงานเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน โดยจะวิเคราะห์ปรัชญา

การศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ ผู้เรียน สังคม และเนื้อหาความรู้ ในการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษา และจิตวิทยาการเรียนรู้ มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาแนวคิดของปรัชญา และนักจิตวิทยา แล้วนำแนวคิดเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความต้องการของผู้เรียน และพัฒนาหลักสูตรให้สนองความต้องการเหล่านั้น

1. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวางมาก ในการทำงานที่จะให้หลักสูตรเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพดีนั้น ผู้พัฒนาจะต้องศึกษาข้อมูลหลายๆด้าน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และสภาพความพร้อมทั้งปัญหาต่างๆของสังคม ข้อมูลที่ได้จะเป็นรากฐานในการกำหนดความมุ่งหมายการศึกษาและเป็นรากฐานในการเลือกเนื้อหา และประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะนำเข้ามาบรรจุในหลักสูตรเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมาย

ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

1.1 พื้นฐานทางปรัชญาการศึกษา

ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ผู้สร้างหลักสูตรได้ยึดปรัชญาการศึกษาที่สำคัญ 4 สาขาผสมผสานเข้าด้วยกัน ได้แก่

1.1.1 ปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) นักปรัชญาการศึกษา กลุ่มนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้ความคิด สามารถใช้เหตุผลตัดสินใจแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้ และเชื่อว่าธรรมชาติมนุษย์เหมือนกันทุกคนในทุกสังคม ดังนั้นจึงควรจัดการศึกษาให้ทุกคนเหมือนกัน โดยมุ่งเน้นในเรื่อง การใช้ความคิด เหตุผล ปัญญา

1.1.2 ปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และประสบการณ์นิยม (Experimentalism) นักปรัชญาการศึกษา กลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การศึกษา คือการที่บุคคลได้มีประสบการณ์โดยตรง ประสบการณ์นั้นทำให้เกิดการเรียนรู้และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การศึกษาคือชีวิต (Education is Life) การศึกษาควรดำเนินไปตลอดชีวิตของผู้เรียน และควรเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาบุคคลตลอดชีวิต เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน

1.1.3 ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) นักปรัชญาสาขานี้มีความเชื่อว่า ธรรมชาติของคนและสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ปรัชญานี้จึงเน้นถึงการดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันกาล เน้นประสบการณ์เฉพาะแต่ละบุคคล ครูและนักเรียน จะต้องมีส่วนร่วมการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อชีวิตนักเรียน คนเราจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น ต้องสามารถปรับตัวเองได้ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังเน้นถึงความสำคัญของบุคคลแต่ละคนว่าทุกคนมีอิสระในการเลือกและสามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ การศึกษาควรช่วยให้ ผู้เรียนสามารถปรับตัว ตัดสินใจกระทำการสิ่งต่างๆ ได้ และกล้ายอมรับในสิ่งที่ตนทำตลอดจนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

1.1.4 สารัตถนิยม (Essentialism) เน้นในความรู้พื้นฐานเพื่อการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ วิชาประเภทศิลปปฏิบัติ อาชีวศึกษา หรืออื่นๆ เป็นวิชาการ หน้าที่ของโรงเรียนคือ ถ่ายทอด ค่านิยม และวัฒนธรรมแก่ผู้เยาว์ให้ออกไปใช้ชีวิต ในฐานะสมาชิกที่ดีและมีคุณภาพของสังคมในอนาคต

1.2 พื้นฐานทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ

กระบวนการสร้างหลักสูตรนี้ ได้คำนึงถึงวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ การศึกษามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจอย่างแยกไม่ออก ความสัมพันธ์นี้มีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกันและกัน หรือจะกล่าวได้ว่าต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน ทั้งในด้านคุณภาพความดีของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แต่ละแห่ง แต่ละท้องถิ่นที่ได้พยายาม

สังคมสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัจจุบัน และยังคงมีคุณค่า ด้านสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ และด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ดังนั้นเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงหรือความต้องการใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคมการศึกษาย่อมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพบว่าในปัจจุบันกระบวนการสอนการเรียนรู้เพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องพัฒนาเทคโนโลยีและสังคมให้สอดคล้องกัน และจะยั่งยืนได้ต้องให้เกิดความสัมพันธ์กันในองค์ประกอบการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่วิเคราะห์และรวบรวมได้ในขั้นที่ 1 มาเป็นแนวคิดและตัวชี้แนะ ในการกำหนดจุดมุ่งหมายจะบอกลักษณะของผู้ที่เรียนจบตามหลักสูตรว่าจะมีความรู้ทักษะ แนวคิดอะไรบ้าง มีเจตคติอย่างไรสามารถทำอะไรได้ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร เป็นต้น

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นเป็นการดำเนินงานที่ต้องการให้ผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นในอนาคต จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นระบบสารสนเทศมาใช้ในการประกอบการพิจารณา ซึ่งข้อมูลที่ต้องคำนึงถึงเหล่านั้น ได้แก่

1. ผู้เรียน โดยศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้กำหนดจุดมุ่งหมายได้โดยคำนึงถึงวัย และศักยภาพของผู้เรียน
2. สังคม โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม โครงสร้าง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลในการตั้งจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน
3. ผู้เชี่ยวชาญ โดยศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการกำหนดจุดมุ่งหมายให้เหมาะสม และสมดุลในแต่ละเนื้อหาวิชา
4. ปรัชญา โดยศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่ยอมรับกันเป็นส่วนใหญ่ของคนในสังคม ที่เป็นแนวทางในการจัดรูปแบบ และแนวทางต่างๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้
5. จิตวิทยา โดยศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ทฤษฎีการเรียนรู้ พัฒนาการ การเสริมแรงอื่นๆ เพื่อช่วยในการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้อง และสนองความแตกต่างของพฤติกรรมมนุษย์

6. เอกสาร งานวิจัยต่างๆ โดยศึกษาเกี่ยวกับเอกสาร งานวิจัยต่างๆ แนวคิดใหม่ๆ ที่มีคุณประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลด้านอื่นๆ ต่อไป

ขั้นที่ 3 การเลือก การจัดเนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้

จะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายความว่าเนื้อหาความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เลือก และนำมาจัดในหลักสูตรจะช่วยเอื้อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อจัดเตรียมให้สำหรับนักเรียน ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ปรานี สังฆะตวรรรณ (2546: 500) กล่าวว่า สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. ปรับเนื้อหาสาระในหลักสูตรโดยการปรับเปลี่ยนบางส่วนจากหลักสูตรแกนกลาง การปรับเปลี่ยนนี้ผู้ดำเนินการต้องศึกษาโครงสร้าง คำอธิบาย เนื้อหาหลักสูตร จุดประสงค์ โดยที่การปรับโดยใช้เนื้อหาของท้องถิ่นที่ได้มาจากการคัดสรรของผู้สอน วิทยากร ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะสอน

หลักในการเลือกเนื้อหา มีดังต่อไปนี้

- 1.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา
- 1.2 เนื้อหาเป็นปัจจุบัน
- 1.3 การจัดเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้
- 1.4 เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
- 1.5 เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน
- 1.6 เนื้อหาสามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นและสอดคล้องกับ

สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

- 1.7 มีประโยชน์ มีคุณค่า และสร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียน

2. การกำหนดเนื้อหาสาระใหม่โดยศึกษาสำรวจข้อมูลจากท้องถิ่น

และแหล่งสารสนเทศต่างๆ เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบล อำเภอ และจังหวัด หน่วยงานราชการ เอกชน และอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความต้องการที่แท้จริง และปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น นำข้อมูลมาพิจารณา และมองสู่ทางในการจัดเนื้อหาสาระที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อไป

ขั้นที่ 4 การกำหนดแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ประกอบด้วย คำแนะนำ ข้อกำหนดในการติดตามความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 26 กำหนดให้สถานศึกษาประเมินผู้เรียนจาก (1) พัฒนาการของผู้เรียน

(2) ความประพจน์ (3) การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ (4) การร่วมกิจกรรม และ (5) การทดสอบควบคู่ไป ในการเรียนการสอนตามความเหมาะสม เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

การประเมินตามสภาพจริงคือ กระบวนการตรวจสอบงานของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนได้รวบรวมหรือบันทึกไว้ที่เกี่ยวกับวิธีการเรียน ความสามารถของผู้เรียนที่เรียนโดยการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองว่ามีความสามารถทำอะไร มากน้อยเพียงใด ดังนั้นการประเมินตามสภาพจริงจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการประเมินการเรียนการสอนที่อิงความสามารถ และการเจริญเติบโตของผู้เรียนที่มุ่งเน้นดูความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นชีวิตจริงของผู้เรียนแต่ละคน

ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง

1. การประเมินผลควรเป็นการประเมินจากวัตถุประสงค์ที่ครู และผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้น
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดการประเมิน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตนเอง
4. การประเมินตามสภาพจริง วัดการพัฒนาที่ปรากฏชัดเป็น

รูปธรรม โดยดูจากผลการปฏิบัติจริง

5. ครูควรใช้ข้อมูลจากการประเมินผลของผู้เรียน มาเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการวางแผนการสอน

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และปรับแก้ก่อน

นำไปใช้เป็นขั้นที่นำหลักสูตรที่ร่างเสร็จแล้วไปตรวจสอบ ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบกับลักษณะของหลักสูตรที่ดี การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญหรือคณะกรรมการ หรือการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรเพื่อพิจารณาความเหมาะสม เป็นต้น แล้วนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้ดีขึ้น เตรียมพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป

การประเมินผลหลักสูตรระยะนี้ มีขั้นตอนดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546:372-375)

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ได้แก่ ประเมินเอกสารหลักสูตร ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการใช้หลักสูตร ผลผลิตของหลักสูตรหรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และคุณค่าของหลักสูตรในภาพรวมทั้งหมด

2. วางแผนดำเนินการประเมิน โดยยึดตามจุดมุ่งหมายของการประเมินในแต่ละเรื่อง กำหนดขอบข่ายของการประเมินให้ชัดเจนเช่น ผู้รับผิดชอบการประเมิน วิธีการเก็บข้อมูล แหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การรายงานผล เป็นต้น

3. ทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่าง โดยการออกแบบทดลองใช้ หลักสูตรฉบับร่างจะต้องจัดให้คล้ายกับสถานการณ์ใช้หลักสูตรจริงแต่ขนาดของกลุ่มทดลองเล็กกว่าและเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่จะใช้หลักสูตรจริง

4. ประเมินผลจากการทดลองใช้แล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งการประเมินการทดลองการใช้หลักสูตรควรทำเป็นระบบรอบคอบระมัดระวัง เพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นที่นำหลักสูตรที่ตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการต่างๆ ที่มั่นใจได้ว่าจะมีการใช้หลักสูตรอย่างเหมาะสม

การนำหลักสูตรไปใช้หรือการใช้หลักสูตร หมายถึงการนำหลักสูตรที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปใช้ในโรงเรียน โดยทั่วไปแล้วกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จะประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ขั้นศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท โดยพิจารณาเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารประกอบการเรียนการสอน และเอกสารการประเมินผล เป็นต้น
2. ขั้นการสอน โดยครูดำเนินการสอนตามแผนการสอนและคู่มือครูที่ได้จัดเตรียมไว้หรือปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ผู้เรียน
3. ขั้นการวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 7 การประเมินหลักสูตร เป็นการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรทั้งโปรแกรมและประเมินทั้งแยกส่วนของหลักสูตรที่ละส่วนและประเมินโดยรวมด้วย เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงประสิทธิภาพของหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น เพราะจะทำให้หาคำตอบได้ว่าหลักสูตรนั้นจะนำไปใช้ได้ดีหรือควรนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นนั้นอย่างไร

ปราณี สังขตะวรรณ และพัชรา ทวีวงศ์ ณ อยุธยา (2535: 111) กล่าวว่าข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะบอกถึงผลการใช้หลักสูตร ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และลักษณะการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นนั้น จะประกอบไปด้วยการประเมินดังต่อไปนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น ว่ามีความเหมาะสมดีและถูกต้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด ควรเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และแก้ไขอย่างไรก่อนนำไปใช้ในท้องถิ่น
2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินเป็นระยะระหว่างการใช้หลักสูตรในท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริงเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ถ้ามีอุปสรรคจะดำเนินการวิธีการแก้ปัญหาปรับปรุงแก้ไขได้ทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพสูง และเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น
3. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินหลังการใช้หลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นการประเมินเพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนว่าสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติใช้งานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของตนได้เพียงใด
4. การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่เกี่ยวกับหลักสูตรทั้งหมดของแต่ละท้องถิ่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2546: 370) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร เป็นการรวบรวมข้อมูล และศึกษาข้อมูลทั้งวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบหลักสูตรว่ามีข้อดี จุดอ่อนในเรื่องใด บรรลุตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ บรรลุผลมากน้อยเพียงไร และสาเหตุที่ไม่บรรลุผลเพราะอะไร การประเมินหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตร กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่า การนำหลักสูตรไปใช้จริงแล้วนั้น ได้ผลใกล้เคียงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

ลักษณะการประเมินหลักสูตร มี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการดำเนินการ เป็นการประเมินหลังจากได้พัฒนา หลักสูตรเสร็จแล้ว เพื่อพิจารณาวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือความเชื่อมั่นของหลักสูตรทั้งระบบ โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร และการสอน
2. การประเมินผลขณะดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรขณะนำไปใช้ในโรงเรียน เพื่อพิจารณาวิเคราะห์ว่าตัวหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่กำลัง

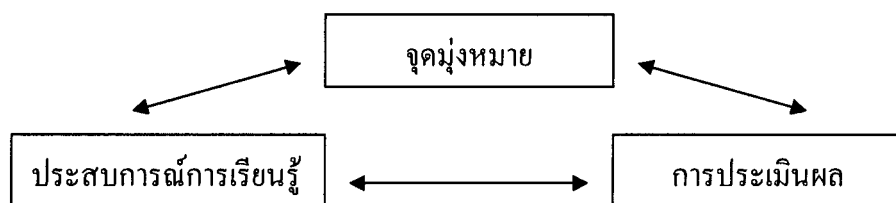
ปฏิบัตินั้นเป็นอย่างไร โดยการทดลองสอนในชั้นเรียน แล้วทำการวิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สร้างขึ้น

3. การประเมินผลหลังการดำเนินการ หลังการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนรู้แล้ว เพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร โดยส่วนมากจะอาศัยแบบสอบถามชนิดต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ปัจจุบันได้มีผู้เสนอแนวคิดในการประเมินหลักสูตรไว้หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบพยายามประเมินสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามไม่มีวิธีการใดดีที่สุดในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินมักจะใช้รูปแบบที่ผสมผสานกัน รูปแบบการประเมินที่มีผู้นำไปใช้มาก แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินหลักสูตรที่ได้จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการใช้หลักสูตร เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (วิชย์ วงษ์ใหญ่ 2546: 383)

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal attainment model) โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้ ด้วยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของการจัดกระบวนการศึกษา 3 ประการ คือจุดหมายของการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดนี้ คือ พิจารณาความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการจัดกระบวนการศึกษา ทั้ง 3 ประการ แสดงดังภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบการจัดกระบวนการศึกษา

ที่มา: วิชย์ วงษ์ใหญ่ (2546) “การประเมินหลักสูตร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน หน่วยที่ 13 นนทบุรี

บทบาทของการประเมินหลักสูตรอยู่ที่ผลผลหลักสูตร
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินการเรียนการสอน และการประเมินหลักสูตรด้วย ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัย
องค์ประกอบต่างๆในการกำหนดจุดมุ่งหมาย คือนักเรียน สังคม เนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนด
ขอบเขตขอบเขตของจุดหมายได้แก่ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา

2. กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะหรือจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่
ต้องการวัดภายหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. กำหนดสถานการณ์ที่แสดงความสำเร็จของจุดมุ่งหมาย

4. พัฒนาและเลือกเทคนิคการวัด

5. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษาเพื่อให้
สอดคล้องและบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

6. รวบรวมข้อมูลที่เป็นผลงานนักเรียน

7. เปรียบเทียบข้อมูลกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก เป็นการ
ประเมินเพื่อดูว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในสภาพการณ์ที่กำหนดได้เพียงใด โดยแบ่งเป็นข้อมูล
เชิงบรรยาย และข้อมูลเชิงตัดสิน นำมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องและความสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็น
เกณฑ์ในการควบคุม ประเมินผล

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยการตัดสินใจ เป็นรูปแบบ
การประเมินที่เชื่อว่าหลักสูตรที่ดีจะส่งผลกระทบต่อกระทำในอนาคต จึงทำการประเมินที่มี
ระบบระเบียบในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์
ข้อมูลนั้นในลักษณะการตัดสินใจ

การประเมินหลักสูตรเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน เนื่องจากใช้
เป็นข้อมูลในการตัดสินใจหลักสูตร และส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งรูปแบบการประเมิน
หลักสูตรแต่ละรูปแบบที่กล่าวมามีข้อดี และข้อจำกัด คณะกรรมการประเมินหลักสูตรจะต้อง
พิจารณารูปแบบการประเมินเพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับวัตถุประสงค์และขอบข่ายการประเมิน
หลักสูตร

3. บริบทโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

3.3.1 ประวัติความเป็นมา จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ของตำบลนาตาขวัญ เล่าว่า ตำบลนาตาขวัญแต่เดิมมีชายสองพี่น้องอพยพมาจากที่อื่น มาตั้งรกรากที่นี้คนหนึ่งชื่อตาขัน อีกคนหนึ่งชื่อตาขวัญ โดยใช้คลองเป็นเส้นแบ่งพื้นที่ ทำมาหากิน ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมมือกัน สร้างวัดขึ้นในที่ดินของตาขวัญ แล้วตั้งชื่อวัดว่า “วัดนาตาขวัญ” และเมื่อตั้งเป็นตำบลก็ให้ชื่อว่า “ตำบลนาตาขวัญ” โดยมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน

3.3.2 ขนาดและที่ตั้ง ตำบลนาตาขวัญตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทิศเหนือ ติดต่อดำบลชากบก ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทิศใต้ ติดต่อดำบลบ้านแลง ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทิศตะวันออกติดต่อดำบลสำนักทอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

3.3.3 การคมนาคม การเดินทางใช้ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3139 จาก ตำบลเชิงเนิน-บ้านหาดใหญ่ ตำบลกะเจ็ด หรือเดินทางโดยรถยนต์โดยสารประจำทางวิ่งผ่าน ระหว่างตลาดเทศบาลนครระยอง-บ้านเจ็ดลูกเนิน อำเภอบ้านค่าย

3.3.4 สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

- 1) ไฟฟ้ามีใช้ครบทุกหมู่บ้าน
- 2) น้ำประปา ยังไม่มีใช้
- 3) โทรศัพท์ มีใช้ยังไม่ครบทุกหมู่บ้าน

3.3.5 ประชากร จำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,434 คน แยกเป็น ชาย 4,371 คน หญิง 4,063 คน

3.3.6 อาชีพ

- 1) อาชีพหลัก ทำสวน ทำไร่
- 2) อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์

3.3.7 สถานที่สำคัญของตำบล

- 1) วัดนาตาขวัญ วัดชะวีก วัดเขาวังม่าน
- 2) โรงเรียนวัดนาตาขวัญ โรงเรียนบ้านชะวีก โรงเรียนบ้านเขาวังม่าน
- 3) สถานีอนามัยนาตาขวัญ สถานีอนามัยเขาวังม่าน

3.3.8 สภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดระยอง

จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองระยอง สามารถคัดเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีลักษณะเด่น ๆ ของจังหวัดระยองมานำเสนอ โดยจัดเป็น 3 กลุ่มที่น่าสนใจดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ สภาพภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องนี้ ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อต่างๆ ที่ปฏิบัติยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น เช่น

1) ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีทำบุญตักบาตร ในวันสำคัญต่างๆ การฟังเทศน์ฟังธรรม การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม

2) ความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีทำขวัญข้าว การโกนผมไฟ การไหว้แม่โพสพในช่วงตั้งท้อง

3) ความเชื่อแบบผี ได้แก่ การบวงสรวงต่างๆ การทรงเจ้า การตั้งศาลพระภูมิ

4) ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ในช่วงทำบุญในวันสงกรานต์ บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาในเรื่องนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส หมอผีหรือหมอทรง ซึ่งอยู่แต่หมู่บ้านของจังหวัดระยอง สำหรับปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มนี้ได้แก่

(1) หมอด้ว อัครญาชัย ราษฎรตำบลบ้านแลง อำเภอเมืองระยอง มีภูมิปัญญาทางด้านรักษาโรคกระดูก ใช้คาถาอาคม โดยใช้ฝือกทำด้วยไม้ไผ่ น้ำมันงา ประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ รักษาแก่ผู้ที่กระดูกหัก แขนเดาะ จนเป็นที่ยอมรับ

(2) หมอบัว กำกัด้วงษ์ ร้านยานราโอสถ ราษฎรตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง มีภูมิปัญญาทางการใช้ยาสมุนไพร และปรุงยาแผนโบราณ จนมีชื่อเสียงทั่วเมืองระยอง

(3) หมอหิน คชรินทร์ ราษฎรตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง มีภูมิปัญญาในการทำพิธีที่เกี่ยวกับการใช้คาถา การตั้งศาลพระภูมิ หรือผู้ที่ถูกคุณไสย

กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกับภาคกลาง มีภาษาที่มีลักษณะของสำเนียงที่แตกต่างจนเป็นเอกลักษณ์ นั่นคือ การมีสร้อยคำลงท้าย (ฮิ) เป็นภาษาถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวระยอง นอกจากนี้ยังมีประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาได้แก่

1) ประเพณีแห่นางแมว

การแห่นางแมว เป็นพิธีขอฝนของชาวบ้าน เมื่อเห็นว่าฝนไม่ตกในฤดู ซึ่งฝนควรจะตก เมื่อฝนแล้งชาวนาชาวสวนลำบากเพราะขาดน้ำ นอกจากจะมีพิธีบุญกลางทุ่ง เพื่อขอฝนแล้วยังมีประเพณีแห่นางแมวในจังหวัดระยองนี้ทำกันทั่วไป ที่พบเห็นในปัจจุบันในตำบล ชัน อำเภอบ้านค่าย ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง

2) ประเพณีปักเผลว

ประเพณีปักเผลวนั้นทำกันในหมู่ชาวบ้าน เพราะเป็นการบูชาคุณแม่โพสพ เวลาข้าวตั้งท้อง ในจังหวัดระยอง ยังมีทำกันทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป

3) ประเพณีทำบุญกลางทุ่ง

การทำบุญกลางทุ่งนั้น ยังเป็นที่มีสืบทอดกันมาแต่ปู่ย่า ตายายซึ่งในถิ่นชนบทของจังหวัดระยองยังกระทำกันทั่วไป โดยเฉพาะในท้องถื่นหรือหมู่บ้านทำนาเป็นอาชีพ

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น

สภาพภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องนี้ ส่วนใหญ่จะปรากฏให้เห็นส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางด้านการเกษตรกรรม และการทำมาหากินเลี้ยงชีพเพื่อการค้า การเกษตร ได้แก่ ทำสวนยางพารา การปลูกไม้ผล เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ขนุน อ้อย การทำปุยหมักชีวภาพ เป็นต้น การทำอาหารชนิดต่างๆ โดยมุ่งเน้นการใช้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

3.2 ข้อมูลโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ระยอง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 ตำบลนาตาขวัญ อำเภอมือง จังหวัดระยอง บนพื้นที่สาธารณประโยชน์ของตำบลนาตาขวัญ จำนวน 109 ไร่ และที่ดินของเอกชนบริจาคอีก 5 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 114 ไร่ มีอาคารเรียน และอาคารประกอบ ได้แก่อาคารอเนกประสงค์ 3 ชั้น 1 หลัง อาคารบริหาร 3 ชั้น 1 หลัง อาคารคอมพิวเตอร์และพาณิชยกรรม 2 ชั้น 1 หลัง อาคารเรียน 2 ชั้น 4 หลัง อาคารปฏิบัติการทางภาษา 2 ชั้น 1 หลัง อาคารวิทยาศาสตร์ 2 ชั้น 2 หลัง อาคารโรงฝึกงาน 4 หลัง อาคารหออนนนักเรียนชาย 1 หลัง อาคารหออนนนักเรียนหญิง 1 หลัง หอพักครู 3 ชั้น 1 หลัง โรงประกอบอาหารนักเรียนหอพัก 1 หลัง บ้านพักนัการ 2 หลัง เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีครู 30 คน อาจารย์พิเศษ 9 คน นักเรียน 720 คน นัการ 2 คน ลูกจ้างชั่วคราว 5 คน โรงเรียนมีนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีแหล่งเรียนรู้แบบ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย การบริหาร ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดหลักสูตรจัดการศึกษา และกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

วิสัยทัศน์ (Vision)

สืบสานงานพระราชดำริ รักษาสิ่งแวดล้อม มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี มี สุขในสังคมร่วมบูรณาการ สานแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสู่สากลอย่างเป็นระบบ

4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการถือเป็นหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่กำหนดให้เป็นตัวนำในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียน ในช่วงชั้นที่ 1 - 4 ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและ สื่อการเรียนการสอนด้วย เพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมี ความสุขได้ บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการ ประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ 2545: 4) โดยมีหลักการของหลักสูตร จุดหมาย และโครงสร้างดังนี้

หลักการของหลักสูตร

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ไปกับ ความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และ เท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้จึงได้กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้นตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี

มีรายละเอียดดังนี้ คือ สาระการเรียนรู้กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการทำงาน ทำงานเป็น รักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการจัดการ การวางแผนออกแบบการทำงาน สามารถนำเอาความรู้เทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และประยุกต์ใช้ในการทำงาน สร้าง พัฒนางาน ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนวิธีการใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพของงาน และการทำงาน

1) ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ และเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน ทักษะการจัดการ สามารถ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม คำนึง และมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ สามารถทำงานเป็น

หมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน อันจะนำไปสู่การให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขันในระดับสากลในบริบทของสังคมไทย

2) คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 4 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) มีทักษะการทำงาน อาชีพที่สุจริต มีทักษะการจัดการอย่างสร้างสรรค์ ทำงานอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์ในการวางแผนการทำงานเป็นทีม เห็นคุณค่าของงานอาชีพ เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ เลือกใช้เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมกับงานอย่างสร้างสรรค์และถูกต้อง โดยไม่ทอดทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่สามารถประยุกต์เข้ากันได้อย่างสร้างสรรค์ มีคุณธรรม สามารถคิดและออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน และใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างคุ้มค่า

3) สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี มีรายละเอียด ดังนี้

สาระที่ 1: การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 มีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ

การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2: การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม

มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพและเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3: การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้

ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบสร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4: เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการ

เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

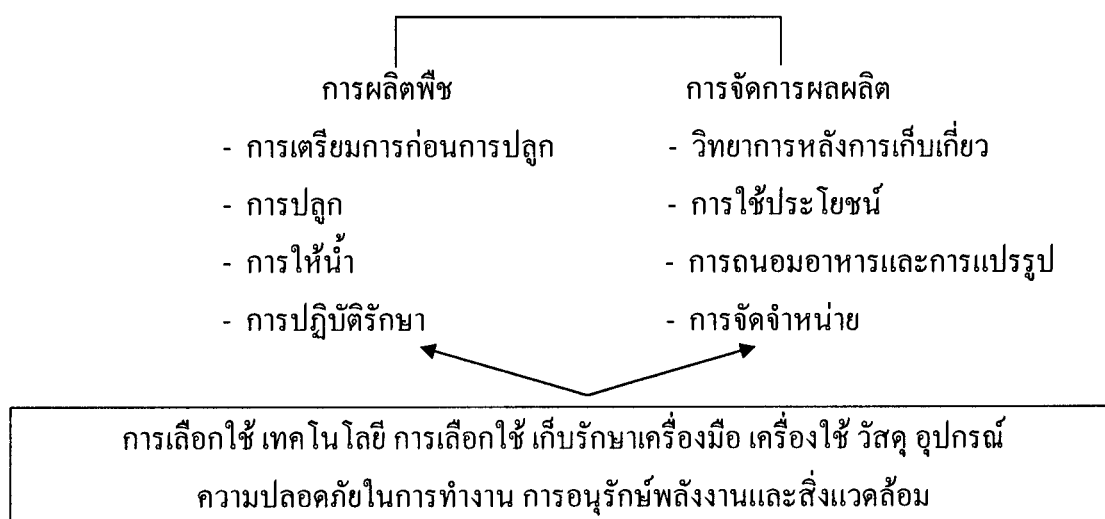
สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 ใช้เทคโนโลยีในการทำงานการผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา

การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริต อย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ผังมโนทัศน์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

งานเกษตร (พืช)

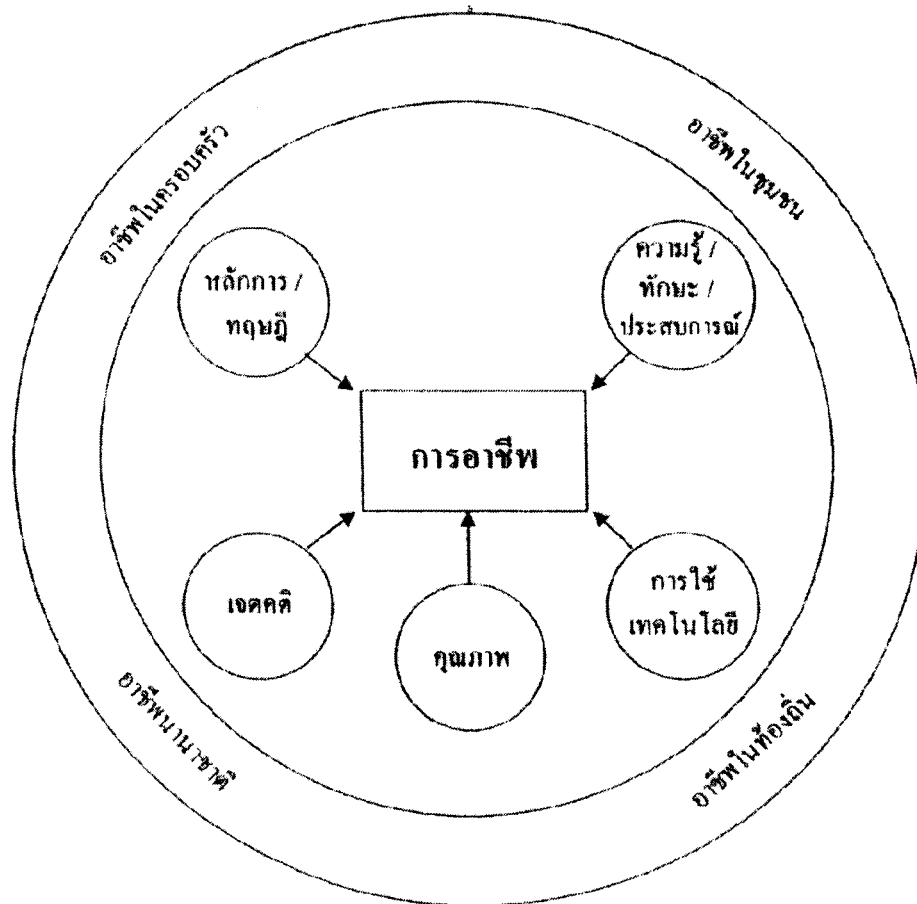

ภาพที่ 2.2 ผังมโนทัศน์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

ที่มา: กรมวิชาการ (2546) ผังมโนทัศน์และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้

การงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 น.ป.ท.

ผังมโนทัศน์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 2 การอาชีพ

ภาพที่ 2.3 ผังมโนทัศน์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 2 การอาชีพ

ที่มา: กรมวิชาการ (2546) ผังมโนทัศน์และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้
 การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ม.ป.ท.

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้หลายเรื่อง ในที่นี้จะแยกกล่าวเป็นงานวิจัยที่ทำในประเทศและงานวิจัยที่ทำในต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น มีผู้ได้ทำการวิจัยไว้ ดังนี้
 วิจารณ์ พัฒนสาร (2541) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเกษตร เรื่องการเลี้ยงกบนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้และทักษะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น ร่วมมือกันแก้ปัญหา ตั้งใจปฏิบัติงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานอาชีพ นักเรียนทำคะแนนได้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม และทำคะแนนในแบบวัดทักษะปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ยุพิน บุญญานาม (2544) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องจังหวัดระยอง ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างหลักสูตรตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกรมวิชาการและของสจ๊วต อุทรานันท์ 2) สังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และ 4) ปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องจังหวัดระยอง สูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตร และนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอน และมีความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง

ประสิทธิ์ ศรีเดช (2544) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเพลงพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดระยอง โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างหลักสูตร และ 2) นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติที่มีต่อเพลงพื้นบ้าน และทักษะหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพลงพื้นบ้านสูงกว่าก่อนทำการทดลอง

พชณี พงษ์สุภา (2544) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเรื่อง งานใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ตรวจสอบหลักสูตร 4) นำหลักสูตรไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และ 5) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก

หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดี และผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ชัยณรงค์ ช่างเรือ (2544) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาปะการังในท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างหลักสูตรตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 2) ประเมินหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

เพชรรัตน์ รัศมีสว่าง (2544) ได้ทำการวิจัยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำรูป สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ สร้างเอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำรูป นำไปทดลองใช้ และประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความคิดเห็นของบุคคลในชุมชน วิทยากรท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 และนักเรียนที่เรียนในหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก ความคิดเห็นของบุคคลในชุมชน วิทยากรท้องถิ่น ผู้บริหาร โรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ทุกคนเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เพราะทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสนใจอาชีพทำรูปในท้องถิ่น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริงที่บ้านได้ นอกจากนี้ยังเป็นผลดีต่อชุมชน ทำให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักผลิตภัณฑ์ของชุมชนอีกด้วย

วิภา แสนบัณฑิต (2545) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การปลูกบัวผันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จารุณี แสงหิม (2545) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการสาระการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี เรื่องการเพาะเห็ดฟางจากเปลือกมันสำปะหลังสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูล 2) จัดทำหลักสูตรและแผนจัดการเรียนรู้ 3) ดำเนินการตามแผนจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินหลักสูตรและแผนจัดการเรียนรู้ ก่อนนำไปใช้ ระหว่างใช้ และหลังการใช้ ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกันในองค์ประกอบ เหมาะสมกับนักเรียนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกทักษะผู้เรียน นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนฝึกทักษะปฏิบัติ และคะแนนคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ในการทำงานผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ และเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นอาชีพเสริมได้

เทพฤทธิ์ จิตรจักร (2548) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานเกษตร) สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 เรื่องการขยายพันธุ์ต้นกล้า ยางพาราด้วยวิธีการติดตา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) ดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่น 3) จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่น 4) ตรวจสอบคุณภาพ หลักสูตรท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ 5) ขออนุมัตินำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และ 5) ประเมินผลหลักสูตร ท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ ระหว่างใช้ และภายหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตร ท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น ทั้ง 9 ด้าน คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการ เรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างเนื้อหาสาระ และเวลาเรียน การ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันในระดับมาก ผู้เรียนมีคะแนนแบบฝึกหัด คะแนนทักษะปฏิบัติงาน คะแนนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ คะแนนผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่หลักสูตรกำหนด ผู้เรียนมีความพอใจต่อการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของครู มีความพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของวิทยากรท้องถิ่น และ ผู้เรียนยังมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้เรื่องการติดต้ายางพาราต่อไป เพื่อฝึกความชำนาญให้ ตนเอง เป็นการหารายได้แก่ครอบครัว และมีความภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นภายในประเทศตามที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า ได้มีการพัฒนาหลักสูตรหลายรูปแบบที่นำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ ของท้องถิ่น

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น มีผู้ได้ทำการวิจัยไว้ ดังนี้
 ออตต้า (Ota, 1995: 2118 -A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและ รูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เมื่อ นำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้าน การฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้าน ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ฮิโล ฮิกาวา (Hilo Hikawa, 1998 :1) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร วิชาเกษตรในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของครูในโรงเรียนชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วัดความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาอาหาร การเกษตรและสิ่งแวดล้อม การหาแหล่งเรียนรู้ใหม่ของ

ครู ผลการศึกษาพบว่าการขาดประสบการณ์ของครู เวลา วัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร วรรณกรรม สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีไม่เพียงพอของโรงเรียน และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ทำให้ความพยายามในการพัฒนาหลักสูตรของครูลดลง จึงสรุปได้ว่าจำเป็นต้องมีการให้ความรู้ ครูผู้สอน ในเรื่องหลักสูตร การบูรณาการ การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร จึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

จากการวิจัยในต่างประเทศจะเห็นได้ว่า มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรว่าต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด